

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

*Доктора економічних наук, доцента Карчевої Ганни Тимофіївни
на дисертацію Мордань Євгенії Юріївни на тему
«Державне регулювання банківської системи»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит*

Актуальність обраної теми дослідження. Сучасні умови функціонування банківської системи України зумовлюють необхідність розроблення і впровадження нових методів і інструментів державного регулювання банківської системи з метою забезпечення їх ефективного функціонування та стабільного розвитку в умовах динамічно змінного зовнішнього середовища, які б орієнтувалися на підвищення фінансової стабільності та ефективності, посилення впливу банківської системи на розвиток реального сектору економіки, покращення її взаємодії з усіма ланками системи державних фінансів.

Глибока криза банківської система України та періодичність їх виникнення, фінансова нестабільність багатьох банків через високі ризики та низький рівень платоспроможності та ліквідності, великі обсяги токсичних активів, що обумовлюють значні збитки банків і висока вразливість банківської системи до фінансових та макроекономічних шоків свідчать про необхідність вдосконалення державного регулювання банківської системи та системного підходу при виборі інструментів державного регулювання банківської системи з врахуванням внутрішніх і зовнішніх умов та їх впливу на банківську систему.

Однією з невирішених на сьогодні проблем є недостатнє регулювання системного ризику банківської системи та відсутність ефективних інструментів державного регулювання на основі розвитку прогностичної складової з метою недопущення виникнення фінансових криз у майбутньому. У зв'язку з цим особливого значення набуває пошук інструментів державного регулювання банківської системи, направлених на підвищення якості капіталу та вимог до ліквідності, розробку і реалізацію макропруденційного нагляду, розвитку ризик-орієнтованих підходів з метою попередження проведення банками високоризикової діяльності, зміни проциклічної політики нагляду на антициклічне регулювання, врахування впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансовий стан банківської системи для формування адекватної моделі раннього оповіщення банківської кризи, розроблення ефективного моніторингу

банківської системи за допомогою узагальнюючого індикатора, що дозволить оцінити рівень загрози настання банківської кризи.

З огляду на зазначене можна констатувати незаперечну актуальність теми дисертаційної роботи Мордань Євгенії Юріївни, мета якої полягає в поглибленні теоретичних положень та науково-методичних засад формування системи державного регулювання банківської системи в умовах зростання невизначеності середовища реалізації регуляторних впливів та розробці практичних рекомендацій щодо використання інструментів державного регулювання банківської системи на основі розвитку прогностичної складової, є актуальною та має важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертантка провела оригінальне дослідження теоретико-методичного забезпечення державного регулювання банківської системи, коректно визначила об'єкт, предмет дослідження, сформулювала перелік задач, розв'язання яких забезпечує досягнення поставленої мети, та обрала адекватні методи дослідження.

Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Зокрема, до науково-дослідної теми «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965) ввійшли пропозиції автора щодо визначення рівня фінансової стабільності банківської системи та його прогнозування на основі розрахунку агрегованого індикатора; в межах теми «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (державний реєстраційний номер 0107U0123112), автором обґрунтована необхідність урахування критерію щодо походження капіталу, при виборі моделі державного регулювання банківської системи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими її автором науковими працями і авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації характеризуються високим ступенем обґрунтованості й достовірності, є достатньо аргументованими. Наукові положення, що знайшли відображення в дисертації, є глибоко дослідженими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором фундаментальних робіт вітчизняних і закордонних учених та фахівців з питань методології сучасної теорії банківської справи, а також значний обсяг узагальнених нормативно-правових, законодавчих та методичних документів, проаналізованої статистичної інформації.

Роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Висновки та рекомендації, сформульовані здобувачем, є достовірними, що підтверджується відповідними актами та довідками про

впровадження.

Крім того, обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджуються публікацією основних результатів дослідження у навчальних посібниках, фахових виданнях, оприлюдненням їх на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях з широкою географією проведення.

Автор у процесі дослідження орієнтувався на сучасну методологію наукового пізнання і технологію наукових досліджень. Так, для вирішення поставлених наукових завдань дисертантом використовувались такі сучасні методи дослідження, як: теоретичне узагальнення, порівняння та систематизація – при дослідженні сутності понять «банківська система», «державне регулювання банківської системи», «регулювання банківської діяльності», «банківське регулювання» та «банківський нагляд», виділенні умов та факторів, що впливають на ефективність державного регулювання банківської системи; порівняльний, статистичний, графічний та табличний аналізи – під час дослідження умов, факторів та результативності державного регулювання банківської системи України; системний аналіз – для формування критеріїв ефективності ДРБС та визначення елементів системи державного регулювання банківської системи; аналіз, синтез, індукція, дедукція, групування – при побудові системи критеріїв ефективності державного регулювання банківської системи; формалізація, економіко-математичне моделювання, сигнальний підхід, метод бінарних оцінок – у процесі розробки моделі раннього оповіщення банківської кризи та моніторингу індикатору банківської кризи.

Обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження Мордань Є. Ю. підтверджується вибором та кваліфікованим використанням широкого масиву статистичних даних та результатами літературного пошуку, виконаного автором. Все це обумовило несуперечливість висновків та їх логічний взаємозв'язок.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна результатів, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, визначається особистим авторським підходом до вирішення актуальної науково-практичної задачі, що полягає у розвитку науково-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи державного регулювання банківської системи.

Підсумовуючи основні результати дисертаційної роботи, можна зазначити, що:

- наукове та практичне значення має розроблена здобувачем модель раннього оповіщення банківської кризи (РОК-модель). Використовуючи елементи сигнального підходу, методу бінарних оцінок рівноважних станів банківської системи, в роботі запропоновано алгоритм розрахунку індикатору банківської кризи, визначено перелік показників, включених до РОК-моделі та критерії, яким вони мають відповідати (предикативна здатність, економічна правдоподібність, доступність інформації,

періодичність інформації, волатильність, однозначність, повнота охоплення, достатність). Розроблена система показників, включених до РОК-моделі, дозволяє як прогнозувати настання банківської кризи, так і ідентифікувати фази її розвитку, а також може використовуватись при здійсненні макропруденційного нагляду банківської системи України в якості індикаторів оцінки її стану та визначення адекватних заходів впливу для приведення банківської системи в стан рівноваги (підрозділи 3.1-3.2, стор. 147-180);

- важливе науково-теоретичне значення мають запропоновані автором засади щодо визначення ефективності системи державного регулювання банківської системи, яка розглядається як результативність використання інструментів державного регулювання, що забезпечують досягнення поставлених цілей і зберігаючи при цьому цілісність (с. 75);

- заслуговує на увагу розроблений дисертантом науково-методичний підхід щодо збалансовано-диференційованого регулювання банків з урахуванням критерію їх впливу на системний ризик на основі: 1) визначення показника системної важливості з використанням індикативного методу з інтеграцією критеріїв розміру, взаємозамінності, взаємопов'язаності, комплексності; 2) поглибленого аналізу системно важливих банків з виділенням серед них системно взаємопов'язаних банків на основі кластерного аналізу з урахуванням критерію походження капіталу; 3) запровадження збалансовано-диференційованого регулювання та нагляду за їх діяльністю з посиленням регуляторних та наглядових процедур відповідно до рівня показника системної важливості банку (підрозділ 2.3, стор. 125-144);

- цікавою є позиція автора щодо використання синтезу інституційного та системного підходів до розгляду сутності банківської системи як об'єкта регулювання з виділенням макрорівня (банківська система в розрізі структурних елементів, що її формують) та макрорівня (банківська система як складна система з притаманними їй системними властивостями та ефектами) з врахуванням взаємодії з зовнішнім середовищем з т.з. досягнення цільової функції та реалізації відповідних регуляторних впливів) з виділенням загальносистемних властивостей банківської системи, які враховуються при формуванні інструментів державного регулювання ДРБС) (підрозділ 1.1., стор. 19- 28) ;

особливої уваги заслуговує авторське визначення поняття «державне регулювання банківської системи» як функції державного управління, що реалізується уповноваженими органами на макрорівні – через регулювання процесів, пов'язаних із грошово-кредитними відносинами (грошово-кредитне регулювання) та забезпеченням стабільності фінансових ринків (макропруденційне регулювання); на мікрорівні – через регулювання окремих елементів банківської системи шляхом створення та постійної актуалізації відповідної нормативно-правової бази та цільовою спрямованістю на забезпечення виконання об'єктами регуляторного впливу притаманних ним функцій без загрози втрати фінансової стабільності. На

відміну від вже існуючих визначень, авторський підхід конкретизує сфери реалізації державного регулювання з урахуванням розширеного об'єктного поля, яке поширюється не тільки на окремих банк, а й на банківську систему в цілому з притаманними їй системними властивостями та ефектами (підрозділ 1.2, стор. 38-41);

- не можна не відмітити формалізований автором системний підхід до визначення критеріїв ефективності державного регулювання банківської системи, сформований на основі поєднання теоретико-сутнісного, еталонного, цільового та стейкхолдерського підходів. Здобувачем запропоновано та обґрунтовано виділяти кількісні критерії ефективності державного регулювання банківської системи у межах грошово-кредитного, мікро- та макропруденційного регулювання, та якісні критерії, базуючись на необхідності забезпечення дотримання загальних та часткових принципів (підрозділ 1.3, стор. 55-62);

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Теоретична цінність виконаного дисертаційного дослідження полягає в поглибленому вивченні теоретичних основ державного регулювання банківської системи в умовах зростання невизначеності середовища реалізації регуляторних впливів, розробці методичних підходів до запровадження збалансовано-диференційованого державного регулювання банківської системи та наданні практичних рекомендацій щодо удосконалення окремих елементів системи державного регулювання банківської системи на основі розвитку прогностичної складової.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові положення дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, що, у комплексі, формують підґрунтя для запровадження ефективної системи державного регулювання банківської системи.

Висновки та рекомендації дисертанта стосовно розробленого науково-методичного підходу до формування моделі раннього оповіщення банківської кризи використані Управлінням Національного банку України в Сумській області в процесі розробки пропозицій щодо удосконалення відповідних нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання банківської системи України (довідка від 18.03.2015 № 07-012/824). Висновки та оціночні дані, отримані при розрахунку агрегованого індикатора фінансової стабільності банківської системи, використовуються у діяльності ПАТ АБ "СТОЛИЧНИЙ" у процесі прийняття виважених управлінських рішень у сфері фінансової діяльності, які базуються на своєчасному виявленні й оцінці факторів, що становлять загрозу ведення банківського бізнесу (довідка від 24.03.2015 № 01-10/604). Розроблена методика розрахунку показника системної важливості використовується в практичній діяльності ПАТ "ПУМБ" з метою визначення поточного фінансового стану, порівняння його з близькими за структурою банками та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо вибору банків-партнерів (довідка від 08.09.2014 № 009-735).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін: «Банківська справа», «Банківське регулювання та нагляд», «Банківська система», «Організація контролю в банку», «Фінансовий моніторинг у банку» (акт від 05.09.2014).

Повнота викладення основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача. Детальне ознайомлення з матеріалами дослідження та авторефератом здобувача свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. В авторефераті в повному обсязі розкрито всі основні наукові результати, сформульовано узагальнюючі висновки, визначено ступінь новизни отриманих розробок. Дисертація та автореферат відповідають встановленим вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Опубліковані за темою дисертації наукові праці достатньо повно відображають одержані результати. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України. Основні результати дисертації відображено в 27 наукових працях загальним обсягом 10,02 друк. арк., з яких особисто автору належать 7,12 друк. арк., у тому числі два навчальних посібниках, 11 статей у фахових виданнях, 14 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Публікації містять результати теоретичних досліджень та науково-практичних розробок автора, не містять повторень. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок здобувача відображено повною мірою. Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи. Поряд із позитивною оцінкою дослідження Мордань Є.Ю., за окремими положеннями, висновками та рекомендаціями, наведеними у дисертаційній роботі, слід зробити наступні зауваження, які, у більшості випадків, мають рекомендаційний характер та є підставою для їх обговорення в дискусійному порядку:

1. Відзначаючи у цілому високий рівень узагальнення науково-методичних засад державного регулювання банківської системи, зауважимо, що при проведенні дослідження автору варто було б розмежувати поняття «державне регулювання банківської системи» та «державне регулювання діяльності банків», виділивши адміністративне та індикативне регулювання (підрозділ 1.2).

2. При формуванні системи критеріїв, які дозволяють визначити ефективність державного регулювання банківської системи на основі інтеграції теоретико-сутнісного, еталонного, цільового та стейкхолдерського підходів (підрозділ 1.3, стор. 55-62), доцільно було б доповнити їх критеріями, визначеними за синергетичним підходом, адже за ним альтернативою класичним цільовим функціям ефективності виступає отримання позитивного (негативного) синергетичного ефекту. На нашу

думку, його перевагою в контексті даного дослідження є те, що банківська система розглядається як суперсистема, для якої визначається множина можливих сценаріїв розвитку за наявності регулюючого впливу, а також розглядається множина можливих варіантів стаціонарного розвитку за умови його відсутності.

3. Досліджуючи особливості державного регулювання банківської системи України у другому розділі дисертаційної роботи, на нашу думку, слід більше уваги приділити розгляду існуючих інструментів державного регулювання банківської системи та ефективності їх використання, впровадженню рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, в Україні, використанню прогресивного зарубіжного досвіду у вітчизняних умовах.

4. Важливим результатом виконаного дисертаційного дослідження є формування моделі раннього оповіщення банківської кризи (підрозділ 3.1, стор. 147-162). Водночас, на нашу думку, автору слід було б більше уваги приділити обґрунтуванню необхідності врахування рівня волатильності динаміки показників, зокрема, поточних пасивів, висока волатильність яких може свідчити про загрозу настання фінансової кризи.

5. Спірним є доцільність створення спеціального фонду для рекапіталізації системно важливих банків, оскільки попередній досвід під час кризи 2008-2009 рр. показав неефективність використання цього інструменту. З трьох рекапіталізованих банків, 2 банки («Київ» і Родовідбанк) так і не змогли відновити платоспроможність.

У цілому, зазначені зауваження не знижують високий рівень дисертаційної роботи та суттєво не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам ДАК Міністерства освіти і науки України. Дисертаційне дослідження Мордань Є. Ю. на тему «Державне регулювання банківської системи» є закінченою науковою роботою, виконаною у межах поставлених завдань. Структурна побудова роботи відповідає кваліфікаційним вимогам, стиль викладення та подача матеріалу дослідження є логічними, послідовними та пов'язаними єдиною цільовою спрямованістю. Мова дисертації лаконічна, коректна та зрозуміла. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації. Автореферат достатньою мірою висвітлює основні наукові і практичні положення дисертаційної роботи.

Представлені в роботі наукові положення та результати є авторським розв'язанням наукової задачі, що полягає у розвитку науково-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення системи державного регулювання банківської системи.

Усі положення, які винесено на захист, мають наукову новизну, їх рівень («вперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку») визначено коректно. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності

08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Мордань Євгенія Юріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент
завідувач кафедри економіки та управління
Університету банківської справи
Національного банку України

Г.Т. Карчева

Підпис Карчевої Г. Т. засвідчує
Начальник відділу
роботи з персоналом [Signature]

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

*Кандидата економічних наук, доцента Адамика Богдана Петровича
на дисертацію Мордань Євгенії Юріївни на тему
«Державне регулювання банківської системи»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит*

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сьогодні банківська система є одним із найважливіших механізмів кредитної та фінансової систем країни, яка має значний вплив на її розвиток, оскільки трансформує ресурси грошового ринку за строками, обсягами, ризиками і в територіальному розрізі, оперативно змінює масу грошей в обігу, забезпечує сталість банківської діяльності та грошового ринку. Крім того, стабільне функціонування банківської системи має велике значення для забезпечення економічної безпеки країни та створення умов для її економічного зростання.

Враховуючи чисельні шоки, притаманні розвитку вітчизняної економіки, макроекономічну роль і значення банківського ринку для національної економіки, необхідність розробки науково обґрунтованої державної концепції регулювання банківської системи, а також формування єдиного бачення того, як повинна функціонувати банківська системи в складних умовах при значному рівні невизначеності зовнішніх та внутрішніх факторів, що чинять на неї вплив, актуальність теми дослідження не викликає сумнівів.

Також, варто зауважити, що останнє десятиліття характеризується стрімким розвитком глобалізаційних процесів, які внесли значні корективи в механізм державного регулювання фінансових систем більшості країн світу.

У зв'язку з цим, доцільно розробити цілісний механізм державного

регулювання банківської системи, що спирається на накопичений досвід функціонування банківських систем у розвинених країнах світу та враховує особливості формування банківської системи в Україні.

На сьогоднішній день існує значна кількість невирішених проблем в існуючій моделі державного регулювання банківської системи (ДРБС), зокрема, відсутність механізмів визначення цільових показників, яких має досягнути банківська система в результаті її державного регулювання, забезпечення її системної стабільності на основі попередження та подолання кризових явищ та ін.

Зазначена постановка проблеми обумовлює необхідність розгляду теоретико-методичних засад та науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи ДРБС, які були обрані дисертантом як предмет дослідження, що в сучасних умовах нестабільності середовища реалізації регуляторних впливів є надзвичайно актуальним. Зазначені проблеми потребують комплексних наукових досліджень і вирішення, що знайшли відображення у запропонованій дисертантом системі ДРБС на основі розвитку прогностичної складової. Все вищезазначене визначає актуальність, теоретичну та практичну цінність дисертаційної роботи Мордань Є.Ю.

Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертаційне дослідження узгоджується з пріоритетними напрямками наукових розробок, які здійснювалися в рамках науково-дослідних тем ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»: «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965) і «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (державний реєстраційний номер 0107U0123112).

До звітів за даними темами увійшли пропозиції дисертанта щодо: створення формалізованого процесу аналізу та прогнозування фінансової стабільності банківської системи на основі впровадження агрегованого

індикатору та необхідності урахування критерію приналежності капіталу при виборі моделі ДРБС.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими її автором працями і авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації характеризуються високим ступенем обґрунтованості й достовірності, достатньо аргументовані.

Наукові положення, які знайшли відображення в дисертації, ґрунтовно досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, значний перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором фундаментальних робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців у сфері ДРБС, а також значний обсяг проаналізованого фактичного матеріалу та статистичної інформації.

Тема дослідження розглянута та викладена всебічно і докладно. Мета дисертаційного дослідження відповідає обраній темі. Дану роботу позитивно характеризують системність підходу до вирішення поставлених задач, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Висновки є логічно обґрунтованим підсумком виконаної роботи, повною мірою відображають основні положення проведеного дослідження та можливі результати їхнього впровадження.

При підготовці дисертаційної роботи автор орієнтувався на сучасну методологію наукових досліджень, що підтверджується застосуванням широкого спектру методів обробки інформації, зокрема: теоретичного узагальнення, порівняння, систематизації, групування, аналізу, синтезу, індукції та дедукції, формалізації, економіко-математичного моделювання, бінарних оцінок та сигнального підходу.

Обґрунтованість отриманих результатів дослідження підтверджується їх апробацією у наукових виданнях, які мають загальнодержавне значення, а також адресною практичною реалізацією. Основні положення дисертаційної

роботи отримали позитивну оцінку на 14 науково-практичних конференціях, які відбулися протягом 2010-2014 рр. у таких містах, як Суми, Київ, Львів, Дніпропетровськ, Сімферополь, Чернігів та ін.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у вирішення обраної наукової проблеми, можна зазначити, що наукову новизну становлять наступні положення теоретичного і прикладного характеру:

1. Автором удосконалено понятійний апарат ДРБС шляхом обґрунтування доцільності інтеграції системного та інституційного підходів до розуміння банківської системи та розгляду її як об'єкту державного регулювання, виділяючи мікрорівень (банківська система в розрізі елементів, що її формують) та макрорівень (банківська система як система з притаманними їй системними ефектами). Автор зосереджує увагу на тому, що ДРБС включає регулювання процесів на макрорівні, пов'язаних з грошово-кредитними відносинами та забезпеченням стабільності фінансових ринків, та на мікрорівні – через регулювання окремих елементів банківської системи. Тому наведене ним визначення є таким, що повною мірою відповідає Концепції реформування банківської системи України до 2020 року, в якій передбачено інституційну трансформацію Національного банку України та створення функції макропруденційного регулювання, аналізу та нагляду, метою якої буде забезпечення фінансової стабільності банківської системи в тому числі, через відстеження системних ризиків (стор. 40-41).

2. Здобувач аргументовано визначив кількісні та якісні критерії ефективності ДРБС за системним підходом. Зокрема, автором деталізовані кількісні критерії в межах грошово-кредитного регулювання (обсяг кредитування, обсяг інвестицій, співвідношення сукупних активів та кредитів банківської системи до ВВП, індекс споживчих цін та цін виробника, обсяг

грошової маси тощо), макропруденційного регулювання (сукупність показників, що визначають фінансову стабільність банківської системи) мікропруденційного регулювання (сукупність показників, що визначають фінансову стабільність банків) та якісні критерії, до яких віднесли рівень дотримання загальних (науковості; системності; ієрархічності; узгодженості інтересів; зворотного зв'язку; необхідної різноманітності; пріоритетності; альтернативності; адаптації; мінімальної достатності) та часткових (законності; цілеспрямованості; планомірності розвитку банківської системи; диференційованого підходу до регулювання банківської системи; когерентності; збалансованості інтересів; операційної незалежності; підзвітності; транспарентності; наявності достатніх повноважень; відповідальності за результати регулювання) принципів ДРБС (стор. 61-62).

3. У дисертаційній роботі автором сформовано структурно-логічну модель системи ДРБС, впровадження якої забезпечує досягнення бажаного стану банківської системи, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, через взаємодію всіх її елементів, і включає розробку концепції ДРБС та її реалізацію через механізм ДРБС. Застосування цієї моделі на практиці дає можливість більш оперативно та ефективно змінювати інтенсивність державного регулювання залежно від стану економіки країни, а також варіювати цілі та інструменти державного регулювання на окремих фазах розвитку банківської системи (стор. 107-125).

4. Удосконалено науково-методичний підхід до формування стратегії ДРБС, що, на відміну від існуючих, базується на результатах прогнозного аналізу розвитку банківської системи та передбачає включення блоку сценарного аналізу та планування, інтегроване застосування яких дозволяє розробити набір альтернативних стратегій, реалізація яких забезпечуватиме досягнення поставлених цілей ДРБС, зокрема, в умовах значної невизначеності середовища регуляторного впливу (стор. 113-116).

5. Дисертанткою розроблено методичний підхід до збалансовано-диференційованого регулювання банків з урахуванням критерію їх впливу на

системний ризик. За результатами дослідження визначено, що елементами які генерують системний ризик, є системоутворюючі, системно важливі та системо взаємопов'язані банки. Тому в роботі представлений методичний підхід до виявлення системно важливих банків на основі застосування індикативного методу та виокремлення групи системо взаємопов'язаних банків з використання кластерного аналізу. Необхідність виявлення банків, які мають найбільший системний вплив та системну взаємопов'язаність у банківській системі, та, відповідно, генерують найвищі ризики для її фінансової стабільності, доцільність застосовувати до них посилені регуляторні та наглядові процедури не викликає сумнівів (розділ 2.3).

6. Розроблено модель раннього оповіщення банківської кризи в Україні, в якій методологічною основою побудови системи випереджальних індикаторів виступає сигнальний підхід та метод бінарних оцінок рівноважних станів, що ґрунтується на дослідженні статистичних, динамічних оцінок та рівня волатильності показників, та в подальшому виражається через випереджальний індикатор банківської кризи. Наведені результати апробації методичного підходу на статистичних даних банківської системи України довели предикативну здатність індикатору банківської кризи та підтвердили його практичну значущість для прогнозування поворотних точок циклів розвитку банківської системи (розділи 3.1-3.2).

За складом вирішених завдань дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у використанні теоретичних висновків, методичних розробок та практичних рекомендацій для формування ефективної системи ДРБС.

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. У своєму

інтегральному вигляді результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої практичної проблеми – поглиблення теоретичних положень та науково-методичних засад формування системи ДРБС в умовах зростання невизначеності середовища реалізації регуляторних впливів та розробку практичних рекомендацій щодо використання інструментів ДРБС на основі розвитку прогностичної складової.

Практичне значення запропонованих в роботі методичних узагальнень для науки і практики підтверджується можливістю їх використання в діяльності банків та суб'єктів регулювання банківської системи. Це підтверджують довідки про впровадження наукових розробок автора, надані Управлінням Національного банку України в Сумській області (довідка від 18.03.2015 № 07-012/824), ПАТ АБ “СТОЛИЧНИЙ” (довідка від 24.03.2015 № 01-10/604) та ПАТ “ПУМБ” у м. Суми (довідка від 08.09.2014 № 009-735).

Теоретичні і методичні розробки автора використані при викладанні дисциплін “Банківська справа”, “Банківське регулювання та нагляд”, “Банківська система”, “Організація контролю в банку”, “Фінансовий моніторинг у банку” (акт від 05.09.2014 р.) на кафедрі банківської справи у ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату дисертанта свідчать про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. В авторефераті повною мірою розкрито всі основні наукові результати, отримані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Дисертація та автореферат відповідають вимогам ДАК України, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам ДАК

України. Результати дисертації відображено в 27 наукових працях загальним обсягом 10,02 друк. арк., з яких особисто автору належать 7,12 друк. арк., у тому числі 2 навчальних посібники, 11 статей у фахових виданнях, 14 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

У цілому дисертаційна робота відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, графіків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладу матеріалів, разом з тим можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи Мордань Є. Ю.

1. Потребує уточнення позиція дисертанта щодо формування ефективної моделі інституційної побудови органів державного регулювання банківської системи України та ролі Національного банку України в цьому процесі. Не зрозумілою залишається позиція автора щодо доцільності розробки та поетапної реалізації заходів щодо створення єдиного органу державного регулювання і нагляду на базі діючої системи регулювання та нагляду Національного банку України на мікропруденційному рівні.

2. Підтримуючи наукові здобутки дисертанта щодо формування Концепції та Стратегії ДРБС України (розділ 2.2), вважаємо, що автор недостатньо уваги приділив регламенту формування цих програмних документів, зокрема, не визначено суб'єктів, що забезпечуватимуть їх складання, розгляд, затвердження, коригування та контроль за виконанням.

3. Дисертантом запропоновано здійснювати присвоєння бінарних оцінок усім показникам, які можуть свідчити про можливість виникнення банківської кризи, в розробленій моделі її раннього оповіщення (стор. 190-

194). Зокрема, запропоновано ідентичну процедуру оцінки показників кредитної, валютної, макроекономічної, зовнішньої складових та складової ліквідності (стор. 165). На нашу думку, у рамках запропонованого методичного підходу показники, пов'язані з зовнішнім середовищем, мають оцінюватися за іншою методикою, ніж показники, що характеризують стан банківської системи, оскільки відповідні механізми їх впливу мають свої особливості.

4. У цілому позитивно оцінюючи запропонований науково-методичний підхід до моніторингу на основі індикатора настання банківської кризи, зауважимо, що пропозиції автора, з нашої точки зору, мають певні недоліки та потребують додаткового аргументування, зокрема: доцільно було б обґрунтувати періодичність здійснення розрахунків та порядок внесення змін у інструментарій ДРБС залежно від зміни рівня індикатора настання банківської кризи; визначити його пріоритетність порівняно з іншими методами, що використовуються Національним банком України в системі оцінки та моніторингу кризових явищ у банківській системі України (розділ 3.3).

5. У дисертаційній роботі акцентується увага на тому, що ефективність ДРБС значною мірою визначається впливом глобалізаційних процесів (стор. 65-68), однак у подальших розробках даний фактор автором не враховується. Робота суттєво виграла б за наявності прикладного дослідження, що враховує специфіку впливу процесу глобалізації на ДРБС України.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Мордань Є. Ю.

**Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим
вимогам ДАК України**

Дисертаційне дослідження Мордань Є. Ю. являє собою цілісну, завершену, самостійно виконану, кваліфіковану наукову працю, в якій на

основі проведених автором досліджень отримані нові науково-обґрунтовані результати щодо формування ефективної системи ДРБС в умовах невизначеності середовища реалізації регуляторних впливів, розвитку методичних підходів до запровадження збалансовано-диференційованого ДРБС та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення окремих елементів системи ДРБС на основі розвитку прогнозної складової.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Автореферат є автентичним за змістом і відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, які відповідають вимогам ДАК України. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація на тему «Державне регулювання банківської системи», за змістом і оформленням відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Мордань Є.Ю. – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету банківського бізнесу
Тернопільського національного
економічного університету МОН України

